1764. Rozmyślanie nad Myślami…

ROZMYSLANIE.

Nad Myślami o niezawodnym utrzymaniu Seymow, y *Liberi Veto*, z Proiektem na Konwokacyą Roku Pańskiego 1764 z Druku wychodzącym.

WYznaie Autor myślami Swemi przyczynę nayistotnieyszą wszystkich nieszczęśliwości RzeczyPospolitey nie inszą, tylko że w zwyczay, a raczey w nałog poszło Seymow rozeyście, y że bez Ustaw Seymowych, bez wynalezienia sposobu utrzymania y doyścia wszystkich Seymow, niepodobno Prawa, z obrębow swoich wypadłe w klubę wprawić, sprawiedliwość pod uciskiem mocy, y potęgi ięczącą zasilić, y straszną zbrodniom uczynić, skarby onych Narodow zbogacić bespieczeństwo wewnętrzne y zewnętrzne z większemi potęgi Rzeczypospolitey upewnić, Naypil-

A niey-

nieyſzą Rzeczypoſpolitey potrzebę uznaiąc w obmyśleniu ſpoſobu niezawodnego wſzyſtkich Seymow doyścia, ale nie inaczey, tylko z utrzymaniem na potomne czaſy *Liberi Veto*, bydź maiącym naybeſpiecznieyſzym ſtrożem; nie tylko wolności Naſzych, ale y Wiary; y że bez tegoż *Liberum Veto*, w krotkim lat przeciągu ſwobodyby naſze upadły, a kacerſtwo iuż nie pomału u nas zagęſzczone goręby wzięło, y powoli Wiarę Swiętą z gruntuby wykorzeniło, na co iuż ſą zamachy widome w niektorey Młodzi naſzey iadem Kacerſtw tchnącey, y nim Oyczyznę zarażaiącey, to *Liberum Veto* tak potrzebne, że go do gardeł Naſzych bronić należy, ieżeli nie chcemy zginąć, a wolność za niewolą zamienić y że na Konwokacyi Generalney po śmierci Krola JANA Roku 1696. wyrażono te słowa; *Obſerſervando religioſiſſime vocem vetandi unicum, & ſpecialiſſimum Jus Cardinale*, na ktorym zupełnie ſwobody Wolności, Prawa naſze *conſiſtunt*; aby toż *Liberum Veto* dopilnowało nic ſzkodliwego w konſtytucye wchodzić niemogącego, a *pluralitas* Seymu rozeyście przeſtrzegała, tym ſpoſobem: Jeżeliby ktory z Posłow choć też ieden *opponet Liberum Veto* przeciwko decyzyi *Pluralitatis*, to zaraz y nie odſtępnie niech przyſięże, iako nie z żadnego prywatnego intereſſu *opponit Liberum Veto*, ale ſzczegulnie dla tego, iż na ſumnieniu ieſt *Convictus*, że ta decyzya *pluralitatis*, ktorey ſię opponuie, ieſt ſzkodliwa Oyczyźnie, po takowey przyſiędze wykonaney, aby zaraz upadła decyzya *pluralitatis*, na tę Propozycyą lub Materyą ktora aby iuż więcey pod żadnym pretextem na tymże Seymie traktowana nie była; a ktoryby Poseł raz przeciwko iedney decyzyi *pluralitatis* opponował *Liberum Veto*; z przyſięgą, żeby iuż na tymże Seymie nie miał mocy przeciwko żadney inſzey decyzi *pluralitatis* opponowania *Liberum Veto*, z przyſięgą; każdy zaś inſzy Poseł także aby raz, a nie więcey, y na iednę tylko propozycyą, lub materyą, na tym y każdym Seymie *Liberum Veto cum juramento* miał moc *opponendi*, toż ſamo aby y każdemu Senatorowi przy łączeniu ſię Jzby Poſelſkiey z Senatorſką wolno było czynić; *opponens* zaś czy to Senator Duchowny, lub Swiecki, albo Poseł *Liberum Veto juramento firmatum*, aby ſię przez cały Seym,

od

od żadnych Sessyi nie absentował *sub privatione activæ & passivæ vocis in perpetuum*, & *incapacitate* zasiadania, a nawet znaydowania się na wszelkich Radach, *excepta sola vera infirmitate comprobanda*. A gdyby Senator, lub Poseł, czy to iuż Exposeł, kiedykolwiek pokazał się *corruptus*, to iest, że za korrupcyą *Liberum Veto* z wykonaną przysięgą opponował, był na każdym y ktorymkolwiek bądź Seymie Processem takim, iaki iest *in caussa criminis Perduellionis* w Prawie opisany, sądzony, y tak, iak *pro crimine Perduellionis* karany. Nie mogąc zaś bydź delatorem tylko Senator, albo Poseł, lub Exposeł, oraz zadaiący, a niedowodzący *pœna talionis*, to iest iak *pro crimine Perduellionis*. był karany &c. &c. &c. Niech każdy rozważy, gdyby podług tych myśli w rady seymowe był wprowadzony sposob, ieżeliby dla uszczęśliwienia Rzeczypospolitey iakiżkolwiek wyniknął skutek, y ieżeliby ten sposob był pożytecznieyszy, niżeli teraznieyszy nałog Seymow rwania. Między wielu innemi, niechby chociaż tylko dwie były traktowane na seymie materye, ile naypotrzebnieysze, iedna względem naprawy złey Monety, wszak cały Kray ubożącey; Druga o Aukcyą Woyska całe to Państwo ubespieczać mogącego. Te obydwie będą interessować nawet inne Potencye bezradną bazbronną Rzpltą (: iak teraz iest :] mieć zawsze pragnące, aby swoiey własney mieć nie mogąc Monety, Ich złą z wielkim iak dotąd ich pożytkiem brać była przymuszona: oraz aby była bez Aukcyi Woyska bezbronna, y w niey iako do tych czas niby w zawoiowanym lub pustym Kraiu Woyskami, iak się kiedy y pokąd podoba bawienia, przechodzenia, y wszystko wolnie z ostatnią Kraiu ruiną czynienia &c. &c. Czyliż nie odłożą na Posła chociaż iednego (bo y w małey Dwunastu Apostołow od BOGA samego wybranych liczbie, takowy był ieden :] znaydować się mogącego, biorący korrupcyą złego iuż iest sumnienia, y żadney BOGA nie ma boiazni, ktorego się przeto nie obawiaiąc łatwo (: iak są chociasz przy dwoistey przysiędze w Trybunałach dowody :) *circa oppositionem Liberi Veto*, Krzywoprzysięże, ale może się ile w większey od Apostołow liczbie, y takowyż drugi znaleść, rownież *circa oppositionem Liberi Veto* krzywoprzy-

A2 sięże

śięże, a przeto pomienione Materye naypotrzebnieysze, y iedynie Rzeczpospolitą ubogacić, uszczęśliwić, ubespieczyć mogące poydą w Recess, toż samo nadrugim, y trzecim &c. &c. Seymie się stanie, aliści Rzeczpospolita będzie zawsze w ubostwie, y niebespieczeństwie, ale iak w tych, tak y w innych publicznych Materyach wytężona złośliwa domowa Panow emulacya &c. &c. czegoż nie dokaże przy wolney iednego *Liberi Veto.* oppozycyi, skorrumpowany gdyby był y *pæna perduellionis* z naysurowszą śmiercią karany, to się zguba Rzeczypltey iuż nie ożywi. W Trybunałach gdzie zagęszczone chociaż też surowo wielu Prawami zakazane korrupcye, przez kilkadziesiąt lat boday ktory *super corrupto* znayduie się Dekret; korrupcye podobno bywaią skrycie bez świadkow dawane, y brane, y przeto w dowodzeniu trudne, a przez boiaźń *pænæ Perduellionis* będą ieszcze ostrożnieysze, skrytsze, y w dowodzeniu nie podobne. ktoryż też Senator lub Poseł, albo Exposeł z zechce bydź takowym Oyczyzny miłośnikiem, y podiąc się bydź Delatorem, ile z oczywistym swoim niebespieczeństwem przy niemożnym skrycie wziętey Korrupcyi dowodzeniu *pænæ talionis* poddaiący; alboż też skorrumpowany nie będzie miał od korrumpuiącego mocne wsparcie y protekcye &c. &c. *opponendo* nawet tysiączemi iak iuż bywało racyami *Liberum Veto*, żeby tego, ktoremu Korrupcya zadana nie sądzić. Ale ludzie iak wszędzie tak y u nas źli, y dobrzy, sądźmy nawet o wspaniałym Narodzie Naszym, że żaden nie wezmie korrupcyi, y że wszyscy znaydować się będą sumnienni, ale przynaymniey nie wszyscy zupełnie umieiętni, z tych dwom lub iednemu łatwo Materyą chociaż Rzeczypospolitey nayzbawiennieyszą za szkodliwą wyperswaduią &c. &c: y przysięże na pomienioną rotę, iako nie z żadnego prywatnego Interessu, *opponit Liberum Veto*, ale szczegulnie dla tego, iż na sumnieniu iest *convictus*, że ta decyzyą *pluralitatis*, ktorey się opponuie, iest szkodliwa Oyczyźnie, bo iemu się tak chociaż zle z dać może. Aliści w materyi powszechnemu Dobru potrzebney, upada rada, usprawiedliwiać się będzie, iż iest na sumnieniu *Convictus*, y że to (: iak Deputaci, y inni Sędziowie zacni, ale Prawa nieumieiętni niesprawiedliwe

daiąc

daiąc Sentencye zwykli mawiać:) *juxta dictamen Conscientiæ* czyni, ktorego niedoskonałość, a y do niey może iak zwyczaynie bywa, przywiązany upor Duszę Jego, y dobro pospolite zgubi. Łub namowiony albo nie umieiętny, czyli uporny, albo też zakupiony z krzywdą publiczną krzywoprzysięgaiący powierzchownie zdawać będzie siebie usprawiedliwiać y iedynym się Oyczyzny [: onęż w istocie gubiąc :] miłośnikiem pokazywać, a innych wszystkich umieiętnych, rozumnie sumiennych, dobrze swey Oyczyźnie życzących, y radzących iakby dotkliwie swym ukrzywdził krzywoprzysięstwem, Ich iakoby zle Oyczyznie radzących &c. &c. &c. z cieszką obelgą poprzysięgaiąc. Nie absentowanie się Posła, lub Senatora *Libero Veto* z przysięgą się opponuiącego, przez cały Seym od żadnych Sessyi, nie wiem w czymby mogło bydź Rzeczypospolitey pomocne, bo ieżeliby iuż *Libero Veto* z przysięgą uszkodził Rzeczpospolitą, nayzbawiénnieyszą Materyą iuż w recess wprawiwszy, swoią chociaż też ustawiczną na Seymowych Sessyach bytnością, teyby krzywdy nie nadgrodził. Ten ieden wszystkiemi dobrze rozumieiącemi, szczerze swey Oyczyźnie życzącemi, samowładną mocą władać maiący, nie tylko Wolność, Prawa, całość Rzeczypospolitey, ale y Wiarę Swiętą ma utrzymywać; ale wszak nie takowey rady sposobem Kościoł Boży Wiarę Swiętą do tych czas utrzymuie, y nie pozwala w swey około Wiary Swiętey radzie iednemu moc zdania wszystkich z przysięgą tamowania. Już y Dyssydenci podług Konwokacyi Roku 1733. (do ktorey, y Konstytucyi 1717. Rzecz-Pospolita na Seymie *Pacificationis* Roku 1739. *Vol: 6to fol. 656.* się referowała :) do Rady Rzeczypospolitey nie należą, ale tylko sami prawowierni Katolicy, ktorzy a przynaymniey większa ich część zechce (: iak przecież wnosić należy :] Wiarę Swiętą utrzymywać, ale utrzymać niepotrafią gdy wszystkich zdania, ieden umocowany, a ten kacerstwem wszak mogący bydź podobniey niż wszystkich większa część zarażony, lub od Dyssydentow uięty, *Libero Veto* z przysięgą zatamuie; y tak pod zaszczytem iednego takowego na każdym Seymie Dyssydenci wiary swe krzewiąc &c: &c: nie przełamaną mieć będą obronę, pomienione Prawa 1717. y 1733. wszak pod

Konfe-

Konfederacyą *pluralitate concludente*, ſtanowione, Dyſſydentow *ab activitate* w Izbie Poſelſkiey, w Trybunałach, y na Kommiſſyach, oraz od Urzędow Koronnych, Litewſkich, Woiewodzkich, Ziemſkich, y Grodzkich, oddaliły, do czegoby zapewnie nie było przyſzło, gdyby ieden był mogł *Libero Veto* tamować. Gdyby podług tych Myśli ſpoſob był wprowadzony w Seymy toby ſię w prawdzie nie rwały, aleby ſię nic zbawiennego dla Dobra powſzechnego w okolicznościach trudnych, ale naypotrzebnieyſzych nie uſtanowiło, chybaby tylko nobilitacyami, przyznanemi Indygenatami, approbacyami fundacyi, pozwoleniem wyiazdu za Granice J. WW. Senatorom Miniſtrom, &c: y innemi partykularnościami *Volumina* przyraſtały, y podobnaż iako do tych czas tylko miarkuiąc od Roku 1690 przez 74. lat nigdy z Dobrem rzeczypltey, ale zawſze z wielką Jey ſzkodą zzrywaiących ſię przez prywatne racye &c: &c: wſzyſtkich (: procz iednego Roku 1726. wolnie doſzłego :] Seymow, tak potym przy oppozycyi, y przez iednego *Liberi Veto* z dochodzących wynikałaby dla Rzeczypltey Korzyść. Na Konwokacyi Roku 1696 są w prawdzie wyrażone ſłowa, *obſervando Religioſiſſime vocem vetandi unicum & ſpecialiſſimum Jus Cardinale*, na ktorym zupełnie ſwobody wolności, y Prawa naſze *conſiſtunt*, ale zaraz Rzeczplta w naſtępuiącym Roku 1697. *fol.* 980. na Seymie walney Elekcyi do inſzych przyſzła Myśli; wyrażaiąc, y ſtanowiąc temi ſłowy: *Ani Miłość Chrześciańſka, ani Sprawiedliwość B ka tego cierpi, abyśmy wſzyſcy dla dzieſiątey albo ſetney części zginąć mieli;* toż ſamo temi ſłowy iuż Roku 1576. *fol.* 880. *in Vol. 2do*, Rzeczpoſpolita uſtanowiła. Jeżeliż dla dzieſiątey, albo ſetney części zginąć nie chciała, a iakże teraz nie przez dzieſiątą albo Setną część lecz przez iednego circa *Liberum Veto* z przyſięgą (: łatwo iako wyżey błędnie naſtąpić mogącą :] opponuiącego ſię to zginienie dla wſzyſtkich przyſpieſzać. To *Liberum Veto* mamy do gardeł bronić, unikaiąc zginienia, ale iakże toż *Liberum Veto*, y ſiebie ſamych bronić, kiedy to ſamo *Liberum Veto* wſzelki ſpoſob obrony odbierze, tamuiąc ſkuteczną Radę, bez ktorey nie poprzedzaiącey, bydź nie może obrona, a te ſame ſłowa nie były przez ſię, y bydź nie mogą tak

gą tak

gą tak mocne, aby do tych czas, y na potym nas y Gardła naſze od Nieprzyiaciol mogły obronić. Więc ieżeli ſię zda, raczmy te myśli do użytecznieyſzego; y ſkutecznieyſzego ſpoſobu Rzeczypoſpolitey przez nie zawodne rady uſzczęśliwienia obrocić, oſobliwie teraź podczas BezKrolewia będąc podług ſamey iſtoty, y Konſtytucyi tak Roku 1573. *fol.* 845. iako y Roku 1710. *fol.* 144. Rzeczpoſpolita Praw, Wolności ſwych wolną Pania, a gdyby też tym ſpoſobem (iak dawno tey Rzeczypltey życzono, y radzono poſtąpić, to ieſt z naprawą Exorbitancyi od Roku 1587. przez 177. lat, y z rozporządzeniem *diſtributivæ Juſtitiæ* od Roku 1632. od Konwokacyi, do Elekcyi częſto nie ſpokoynych, z tamtąd do Koronacyi Seymow podobnych, y potym do Extraordynaryinych Seymow (; maiąc w ten czas iuż Krol w ręku berło *bum diſtributiva Juſtitia* iey ſobie naturalnie odbierać nie pozwoli :) prożno odſyłanych, Miniſtrow *Status pacis belliq;*, iako ſtrożow Praw, ſwobod, y całości Państwa przeſtrzegać obowiązanych, na Seymie doczeſnych: iak y Roku 1673 *fol:* 190. *in Volumine 5to.* życzono *pluralitate* obierać. Przez tę doczeſność takby ſię *Publico* applikowali, aby y na dalſzy czas przez powtorną Elekcyą byli obrani, Urzędnikow Koronnych przyſięgą Senatorſką obowiązanych do Rady Senatu należeć mogących, tamże dożywotnich, a Senatorow, y wſzyſtkich Urzędnikow aż do Skarbnika po Woiewodztwach, Ziemiach tamże oſiadłych, y przeto od młodości znaiomych, za poprzedzaiącemi trzema tygodniami *à Primo in Ordine* wydanemi innoteſcencyami, w Mieście właſnego Grodu *ad ſonum tubæ* publikowanemi, w Kſięgach tamże Grodzkich Oblatowanemi Innoteſcencyami; o dzieſiątey przed południem godzinie za poprzedzaiącą Mſzą Swiętą, przez oſiadłych tamże Ziemianow obierać, z Czterech Kandydatow naymniey lat 24. maiących iednego niechby Krol JMC według ſwey woli Przywileiem zaſzczycił; a dobrzeby było, aby Kandydaci przyſięgali, że ſię nie ſtarali, boby bez ſtraty pieniędzy ſamemi doſkonałości przymiotami (: o ktorych nabycie pilnieyſząby ſię niżeli teraz applikacyą (za pieniądze nie mogąc *creſcere* ſtarali :) *pluralitatem* zyſkiwali; O teyże godzinie dnia, Prawem naznaczonego mogłoby bydź *pluralitati* obie

ti obie

te obieranie Posłow y Deputatow, surową nie pienieżną ale osobistą karą natego ktoryby dał *irreale Electionis Instrumentum* ustanowić. J. OO. J. WW. Arci Biskupow, Biskupow, ile wraz Senatorow do Rady należących przyzwoity sposob Elekcyi obmyślić. Starostwa Dzierzawy mogące bydź w lepszey iak teraz porze, y ochronie zachowane, y Rzeczypospolitey z uniknieniem naywiększych Domowych Kollizyi, &c. Dobro powszechne gubiących, użytecznieysza, doskonałą Prowentow według teraznieyszego sttanu uczyniwszy indagacyą, tych Dobr teraznieyszym Possessorom Prawem Dziedzicznym za nie wielką summę przyznać; Ale żeby co rocznie znaczna kwota na Woysko maiące bydź aukcyonowane, y na pensye niżey wyrażone, oraz inne publiczne potrzeby, była płacona, y Prowizya od Summ *pro pretio* umowionych; Starostwa Sądowe, chociażby dla Iuryzdykcyi ostrzedz, a miasta Stołeczne, Fortece, Zamki, &c: pod Juryzdykcyą Krola, y Pieczętarzow oddać. J. WW. Hetmani (: *Salvis modernis Possessoribus* :] aby w Senacie na Radach nie raczyli zasiadać, przynależyte Ich Godności w innych posiedzeniach mieysca, chociaż po J. O. Kasztelanie Krakowskim wyznaczywszy. J. WW. Senatorowie, Urzędnicy wszyscy nawet y Grodzcy żeby żadnych Roth Regimentow, y szarż Woyskowych na potym (: *salvis* chociaż *modernis Possessoribus* :] nie mieli; bo y dawne Prawa Senatorom, Starostom, Sądowym, tego zakazuią. A tak każdy swoim obowiązkom, y powinnościom zadosyć uczynić; gdyż w iednymże czasie na Radach, Sądach, y w Woysku bądź na Woynie razem bydź nikt nie może. Zaden też w służbie Woyskowey zosteiący aby Posłem, Deputatem nie bywał, ani na Seymikach, Elekcyach, Ziazdach publicznych nie pretendował *Activitatem*, do czego Ich miłość Oyczyzny, ktorey są Synowie, dla spokoynych y prawdziwie wolnych rad nakłonić raczy, y Konstytucya Roku 1591. &c: dosyć sama przez się iest dystyngwowana, y wysoka zacność Woyskowa, gdyż *Jus Armorum præcedit Jus Civile*, a gdy według zwyczaiu starożytnych ieszcze prawdziwie wolnych sprawią się Rzymian: *Hic miles arma deponito, & Civem*, (: dokładam *Consulemque* :) *induito*, iak zacnie zwycięzkiemi Laurami pierwey ozdobnych,

dobnych, potym Zołnierzami bydź przeſtaiących, Senatorſkie mogą zdobić Togi, bo ieżeli teraz przy ſzczupłey Woyſka liczbie ten rozdział wielce potrzebny ſię nie uſtanowi, to po aukcyi Woyſka, ani ſię trzeba tego ſpodziewać rozporządzenia. (: Wiadomo każdemu czytelnikowi iak cięźkie były Woyſka czworakie, to ieſt w Latach 1613. 1623. 1662. 1696. Konfederacye czyli związki :) J. WW. Miniſtrom *pacis & Belli*, oraz Senatorom (: oprocz J. WW. Biſkupow znaczne intraty maiących :) tudzież Poſſom oraz Deputatom penſye naznaczyć, obowięzuią każdego aby pod ſurową karą ſwey powinności, bez abſentowania ſię *ſola vera infirmitate comprobanda, diſpenſante* zadoſyć uczynił, y aby nie tylko podług Konſtytucyi 1678. Marſzałek Poſelſki, y Deputaci do Konſtitucyi naznaczeni, ale y wſzyscy Posłowie, iako Roku 1673. mieć chciano, przyſięgali, chociaſz w Większey ieſzcże liczbie poſtanowieni. W Trybunale lepſzey iak po ten czas ſprawiedliwości ſpoſob uſtanowić, z ſadzeniem tam y wraz ſpraw wſzyſtkich, Trybunał Radomſki znioſſzy; w ſądach Zadwornych, aby nie ſami J. WW. Pieczętarze, lecz z Senatu y z Stanu Rycerſkiego Delegowanemi przyſiężnemi penſye naznaczone maiącemi, *pluralitate concludente*, ſądzili, a tak te, y inne krore ieſzcze bydź mogą exorbitancye naprawiwſzy, y *Juſtitiam diſtributivam* wſzyſtkie Domowe wielce ſzkodliwe Kollizie dependencye &c. ſprawuiącą rozporządziwſzy. *inter pacta Conventa* na przyſzłey Konwokacyi *firmanda*, to wſzyſtko *futuro eligendo* opiſawſzy, y w ſtanie ſię od wſzelakiey dependencyi wolnym uſtanowiwſzy. Będąc tak wſzyſcy prawdziwie wolni, iedney ſzczegulnie Oyczyznie Siebie y Nas wſzyſtkich uſzczęśliwiać mogącey, obowiązani, zacoz też wſzyſcy nie mieliby bydź rownie wolności uczeſtnikami, czemuż to maią wſzyſcy iednemu rownemu *Libero Veto* z przyſięgą ſię opponuiącemu podlegać? Naycelnieyſzy wſzyſtkich Szlachetnie Urodzonych, y ich wolności zaſzczyt wſpiera ſię na rowności, ktorey ieſt własność, aby ieden nic więcey nie mogł nad drugiego rowną tylko władzą radząc &c. &c: A ieżeli rzeczy przez ſtu, lub kilkuſet rownych zgodnie uradzoney, ieden rowny ma mieć moc *Libero Veto* przeczenia, tamowania, to iuż ta rowność zginie, będąc

dąc przymuszeni stu lub kilkuset rownych, iednego rownego słuchać, y od niego iako absoluta dependować, y przyznać trzeba, że tym sposobem rowność y wolność Nasza, nie tylko w Niewolą ale w okrutną zamieniłaby się tyrannią, ktorey unikaiąc niech ieden przeciwko iednemu y rowna przeciw rowney liczbie, rowno może, a większey liczbie rownych niech mnieysza liczba rownych ustąpi, a tak się zaszczyt rowności, y prawdziwey wolności utrzyma. Ale skądże ieszcze nie omylne upewnienie, że ten iedynak ile nie Anioł, ale Człowiek, iak inni podległy ułomności ludzkiey Charakterem Senatorskim y Poselskim od niey nie wyłączony, będzie naywiększy, naymędrszy, naysumnienieyszy Oyczyzny obrońca, a wszyscy, gdy też iak wyżey przysiężni, maią bydź iakoby Oyczyźnie złę życzący nierozumni &c. &c. za takowych przez przysięgę iednego przyznani, przecięż należy naturalnie sądzić, że łatwiey ieden lub kilku, niżeli wszyscy mogą błądzić. Możnaż to przyznać za sprawiedliwość y Wolność, aby ten ieden też Człowiek, iak inni namowiony, albo nie umieiętny, uporny. lub zakupiony miał mieć moc wszystkiemi władania; Nayzbawiennieyszą dla Rzeczypltey radę tamowania, y iey tamowaniem całą Rzeczpltą z Wiarą Swiętą gubienia, a wszyscy nie maią mieć mocy y wolności Rzpltą z wiarą salwowania' nadczym się! wielcy w tey Rzpltey ludzie iey dobrze życząc, wielokrotnie iak są po Księgach dowody, zalili; y zgubę z tąd wnosili, iakoż y wstocie po pozwolonym nałogu *Liberi Veto* Rad szczegulnie obronę y wszelką pomyślność ziednac mogących tamowaniu, naybogatsze, nayobfitsze od Rzpltey odpadły wraz tam z zgubą Wiary Swiętey Państwa, y reszta przy tey *ex Libero Veto* bez radności, a przeto y bezbronności pewnie zginie. Ale wszak iuż mamy doświadczenie, że Roku 1670. w okropnym iak wiadomo Rzeczpospolita zostaiąc stanie, ieden poseł przysiągłszy, atoli skorrumpowany maiąc moc Radę Rzpltey tamowania, Seym zerwał, iak świadczy Zawadzki *in Historia Arcana Libro 3. pag: 105. & 128. cum Anno 1670. sub Rege Michaële Ordine Equestri tot raptorum Comitiorum. iam pertæso Nuntii ipsi met sese Sacramento Solenni obstrinxissent de non convellendis comitiis il-*

lis

lis, et si publica ita necessitas, fataq; ferent, ut quis in eum Ausum discingeret Conscientiam, non in Conclavi Nuntiorum, sed in Senatu ea temeritate uteretur, (: tanquam coram tota Republica :) dareturq; spatium Reipubicæ fatali periculo obviam eundi, inquantum vero in atrio libertatis eo furore præceps, & contumaciarum uteretur, non ideo cæteris facultas eriperetur statuendi de Republica, neq; Mareschalcus Equestris, a munere distribuendarum vocum cessaret. Nihilominus paucis post diebus Zabokrzyccius Nuncius ex Palatinatu Bracławien: factione Magnatum Corruptus, Sacramenti Sui immemor, frivolo prætextu statim ex Senatu regrediendi ad Conclave Nuntiorum ut ut toties exoratus ab Episcopis; tandem Illustri Deputatione Senatorum a Rege Monitus fuisset, quód illa tecta, illosq; Sacros Parietes, qui quondam Majorum modestiæ Virtutisque testes fuerant prostitutæ licentiæ & pravitatis Studiis obtentui sumeret, tamen præfracte Comitia rupit. Toż samo wyraża Załuſki *Tomo Primo Anno* 1670. *pag.* 234. & 238. ieden tylko powtarzam, ieden tylko z wſzyſtkich tamten Seym wielce potrzebny nie zrywa ſię z przyſięgaiących oppozycyą *Liberi Veto* Radę zatamował, y Seym zerwał, ani Krol, ani Senat, ani wſzyſcy Posłowie, ani gwałtowna Rzpltey potrzeba iednego złośliwego &c: *Jure Vetandi* zaſzczyconego uproſić, nakłonić nie potrafili, ten oczywiſty dowod niechby na lepſze myśli naprowadził, bo y teraz ieden takowyż tam temu podobny złośliwy &c Poſeł lub kilku znaydować ſię może. Niech w Trybunałach nieſprawiedliwość Korrupcye *circa pluralitatem* od niey nie odrażaią, bo wielka rożnica kilku lub kilkunaſtu w Trybunale Deputatow, od Senatorow z Miniſtrami gdyby ich było przeſzło ſto, a Posłow kilkuſet. chociaż 400. &c: &c: a możnaby na Seymie tak wielkiey liczby wſzyſtkich przyſiężnych większa część ſkorrumpować; ale y w Trybunałach, gdy wiele zaſiada Deputatow, tym cięższa y niepodobna do korrupcyi pluralitas, y tam tylko o partykularnych, y o cudze ſądzą fortuny, a na Seymach o ſamychże Senatorow. Posłow, honory fortuny, y całość Rzeczypltey, ale niech tylko wſzyſtkie Elekcye Deputatow, nie ta iak teraz przed wſchodem Słońca, lub innym taiemnym złymk obyczaiem, w kilka lub kilkanaście Osob upodobanych, umo-

lecz iawnie iako wyżey będą *pluralitate* odprawowane, to tak od wszystkich *ex optimis meliores* będą *pluralitate* z wszystkich Woiewodztw, Ziem, obrani, y na Seymikach, aby zaraz przysięgali, ani ich *Justitia Distributiva* maiąca bydź iak wyżey uregulowana będzie uwodzić, spokoyność, bespieczeństwo wszystkich Elekcyi Seymikow, Seymow, reassumpcyi Trybunałow, y wszystkich Sądow nié pienieżną ale naysurowszą, osobistą karą, chociaż utratą honoru bez względu na osoby obwarowawszy, y Deputatow bez oddalenia się do nieustannego zasiadania, (: *excepta sola infirmitate comprobanda* :) surową karą obowiązawszy, a tak Swięta Sprawiedliwość, y naypotrzebnieysza Praw się przywroci exekucya. Twierdzą iuż y niektorzy, że teraz pod czas BezKrolewia kilku Woiewodztw Ziem Seymiki iakby rozdwoiła *pluralitas*, przeto mogąca bydź szkodliwa, ale iak nikt, tak y ia życzyć nie mogę wprowadzenie w Rady *pluralitatis*, aż po zupełnym iak wyżey naprawieniu exorbitancyi, y rozporządzeniu *distributivæ Justitiæ*, ktora w iednych teraz przeż nadzieię Jey zyskania wczesnym przypodobaniem się Kandydatom przyniewala, a w drugich przeciwnych nie ufność iey pozyskania przeczenie sprawuie; y nie wszyscy ieszcze zupełnie mniemaią, aby y teraz pod czas BezKrolewia mogła *pluralitas* Konkludować, ktorey gdyby ufali rozdwoieniaby nie było, ale gdy *Justitia Distributiva* będzie rozporządzona, to nie będzie nikogo zniewalać, y wszyscy będziemy bez wszelkiey dependencyi zupełnie wolni, o czym teraz naybardziey myśleć y radzić przynależy. Gdyby sposob pozwalaiący każdemu w Rady wchodzącemu ieden raz w materyach *circa Liberum Veto* z przysięgą Radę tamować, mogł bydź w Radach skuteczny, albożby Kościoł Boży w swoiey około utrzymania Wiary Swiętey Radzie, y wszyscy Duchowni, nawet y Zakonnicy &c. tudzież inne prawowierne y prawdziwie wolne Rzeczypospolite wszelką też rozumu doskonałość maiące, przez kilka wiekow o skutecznych nieustannych myśląc Radach, iedynie uszczęśliwiać ubespieczać mogący, nie byli dla siebie tenże Sposob ustanowili. Nie chcieymy tedy o sobie ani lepiey, ani gorzey od innych prawowiernych wolnych Narodow rozumieć, y myśli nasze wysilać, ale

raczmy.

raczmy owszem sposob użyteczney Rady przez Kościoł Boży, przez wolne Katolickie Państwa długim (: że iest skuteczny :) doświadczeniem uznany, utrzymywany, y przez Przodkow Naszych, wszak w ten czas, gdy Rady zawsze do Roku 1536. już y przy wolności, y Postach Ziemskich żupełną mocą do Rady należących dochodziły :] szczęśliwych zażywany, to iest iak świadczy Kromer, y inni *pluralitatem* w Rady nasze za poprzedzaiącym iednak pierwey iak wyżey exorbitancyi naprawieniem, y *distributiva Justitiæ* rozporządzeniem przywrocić; ktorą przywrociwszy, gdy wszystkie y naytrudnieysze naypotrzebnieysze materye bez wszelkiey zawady będą mogły bydź rezelwowane y korrupcye bez oppozycyi *Liberi Veto* sądzone, to y surową karę *super corrupto; & corrumpente* ustanowić, aby ktorych nie miłość Cnoty, to aby boiaźń surowey Kary, y iey niezawodna exekucya utrzymywała. Za Krola Jana Kazimierza będąc Rzeczpospolita wielorakiemi nieszczęśliwościami, y przez sześciu nieprzyiacioł uciemiężona. chciała się salwować przez sposob Skuteczney Rady, y pragnęła mieć Roku 1659. *in Volumine 4to fol. 605. modum Concludendorum Consiliorum*, a do namowienia sposobu doyścia skutecznego Seymow, Wielkich Ludzi z Senatu y w Izbie Poselskiey naznaczyła, z ostrzeżeniem aby się od tego przyszły Seym zaczynał, lecz to Zbawienne upragnienie skutku ieszcze nie pozyskało, atoli iednak przed y po tey Konstytucyi Rzeczpospolita częstokroć dla niedochodzących Seymow w pilnych tak powszechnych Całey Rzeczypospolitey, iako też Prowincyi, Woiewodztw, Ziem, potrzebach, szczegulny skuteczny sposob *pluralitatis* [· bez tey rezerwy *Liberi Veto. cum pluralita*, ile rzeczy sobie przeciwnych y się znoszących, a przeto skutek rady tamuiących :) uznawała, y postanowiła; iak świadczą Konstytucye *in Voluminibus*, a nayprzod *in Volumine 2do.* Roku 1576. *fol.* 884. 900. 901. Roku 1587. *fol:* 1057. 1086. Roku 1588. *fol.* 1207. y 1208. 1223 Roku 1589. *fol.* 1293. Roku 1590. *fol:* 1318. Roku 1598. *fol.* 1467. *in Volumine 3tio.* Roku 1613. *fol.* 182. y 184. y 199. Roku 1621. *fol:* 413. Roku 1623. *fol.* 451. y 452.

Roku

Roku 1629. *fol.* 649. Roku 1632. *fol.* 752. y 762. *in Volumine 4to.* Roku 1648. *fol.* 156. y 185. Roku 1668. *fol.* 1035. *in Volumine 5to.* Roku 1669. *fol.* 23. Roku 1673. *fol* 94. y 189. y 190. Roku 1674. *fol.* 208. Roku 1678. *fol.* 583. Roku 1685. *fol.* 717. y 727. Roku 1697. *fol.* 862. y 978. 980. *In Volumine 6to.* Roku 1703. *fol.* 92. Roku 1717. *fol.* 294. &c. &c: Co niech Każdy *in Voluminibus* przeczyta. Przypominali bowiem ſobie naſi Przodkowie Starożytną Polſką *pluralitatis* Radę całą to Państwo uſzczęśliwiaiącą y rozſzerzaiącą, a przeto onęż naśladowali, więc teraz rownie godni Naſtępcy od Wielkich Przodkow nabytą maiąc doſkonałość, niech raczą ten ſtarodawny ile że ieſt za ſkuteczny doświadczeniem, y w innych wolnych Prawowiernych Państwach uznany ſpoſob, w Rady przywrocić, a zły zadawniony bo *cum lacte* prawie wpoiony, Seymowe Rady iak do tych czas tamuiący, tak y podobnież na potym inſzym w prawdzie Kſztałtem, ale z podobnymże Rzeczypoſpolitey uſzkodzeniem y zgubą tamować mogący oddalić obyczay, czyli nałog.

Nie znam Autora myśli, ktorego iednak czczę y wſzelkim poważam ſzacunkiem, niech nie zaciągam urazy, od ktorey raczy mnie uwolnić *libertas ſentiendi*, ktora życzę aby dla każdego do Rady należącego w wielkich Radach była mocno obwarowana. Iże ſię od tych myśli odpiſuię, ſkładam także winę na wewnętrznego a naypoufalſzego Domowego wſzyſtkich myśli moich Sędziego, to ieſt na ſumnienie albo zdanie do tych czas pomienionemi Myślami nie przekonane, y moglibyśmy beśpiecznie obydway przyſiądz, że nie z żadnego prywatnego Intereſſu *opponimus* Naſze [: lubo ſobie przeciwne :] zdania, ale ſzczegulnie dla tego, iż na ſumnieniu każdy z nas *Convictus*, to ieſt Autor myśli że *pluralitas*, a ia że *Liberum Veto* ſzkodliwe Oyczyźnie. Y ktoryż z Nas obydwoch prawdziwie nieintereſſowanych, a nie przekonanych bliżſzy będzie do przyſięgi? y ktoż trzeci rozſądzi pogodzi &c, &c.

Wſzak

Wſzak takoważ w Materyach Rzpltey naypotrzebnieyſzych na Seymach mogłaby bydź y między rownie nie intereſſowanemi, ſumniennemi a nie przekonanemi gdyby *Liberum Veto* było pozwolone ſprzeczka. Niechże Przedwieczna Mądrość Naywyżſzy Prawodawca, y Sędzia *per quem Legum Conditores juſta decernunt*, tak pomienione myśli iakóli też nad niemi ninieyſze rozmyślanie, île oboie z dobrego tey Rzeczypoſpolitey życzenia pochodzące rozſądzi, y niech raczy przez Nayświętſzey Łaſki ſwoiey wyſtarczaiącey y ſkuteczney inſpiracyą, Stany Rzeczypoſpolitey do Nayſkutecznieyſzey Rad naprowadzić Uſtawy.